

सूचनाको हकसम्बन्धी ऐन, २०६४ को दफा ५ र सूचनाको हकसम्बन्धी
नियमावली, २०६५ को नियम ३ बमोजिम सार्वजनिक गरिएको विवरण
२०७८ कार्तिक देखि २०७८ पुषसम्म
सम्पादित प्रमुख क्रियाकलापहरूको विवरण

राष्ट्रिय योजना आयोग
सिंहदरबार, काठमाण्डौ

Handwritten signature

राष्ट्रिय योजना आयोग

सिंहदरबार, काठमाडौं

सूचनाको हक सम्बन्धी ऐन, २०६४ को दफा ५(३) र नियमावली, २०६५ को नियम ३ बमोजिम
प्रकाशित विवरण

आ.व.२०७८/०७९(२०७८ कार्तिक देखि २०७८ पुषसम्म)

१. आयोगको पृष्ठभूमि:

नेपाललाई विकासको हरेक पक्षहरूमा गति प्रदान गर्न विकास प्रक्रियालाई एकीकृत र योजनाबद्धरूपमा लैजाने अवधारणासहित सर्वप्रथम वि.सं. २०१३ सालमा तत्कालीन प्रधानमन्त्री स्व. टंकप्रसाद आचार्यको अध्यक्षतामा केन्द्रीयस्तरमा योजना आयोगको गठन भएको थियो। पहिलो योजना (२०१३-२०१७) को कार्यान्वयनबाट योजनाबद्ध विकासको आधारशिला तयार गर्न सहयोग पुगेको थियो। सक्षम र प्रभावकारी योजना आयोगको परिकल्पना गरी २०१४ सालमा योजना मण्डल ऐन, २०१४ जारी भै योजना मण्डल स्थापना भएको थियो। उक्त ऐनले योजना मण्डललाई योजना तर्जुमा गर्ने जिम्मेवारी वाहेक विविध कार्यकारी अधिकारहरू समेत सुम्पिएको थियो। वि.सं.२०१७ सालको शाही कदम पछि तत्कालीन राजा महेन्द्रको अध्यक्षतामा राष्ट्रिय योजना परिषद्को स्थापना भएको थियो। परिषद्को निर्णयलाई मन्त्रीपरिषद्को निर्णय सरहको मान्यता दिई आर्थिक योजना तथा नीति निर्माणको लागि सबैभन्दा अधिकार प्राप्त निकायको रूपमा राखियो। परिषद्ले सहयोग पुर्याउन एउटा छुट्टै सचिवालयको स्थापना भएको थियो। तर, वि.सं.२०१९ मा आर्थिक विकास मन्त्रालयको स्थापना भए पश्चात् सोही मन्त्रालयले सचिवालयको कार्य गर्न थाल्यो र विकास बजेट एवं वैदेशिक सहायतासम्बन्धी अन्य क्रियाकलापहरू राष्ट्रिय योजना परिषद् अन्तर्गत ल्याइयो। वि.सं. २०२० मा राष्ट्रिय योजना परिषद् विघटन भयो र केन्द्रीयरूपमा योजना निर्माण गर्ने निकाय मन्त्रीपरिषद्को अध्यक्षता गर्नेगरी उस्तै नाम दिई गठन गरियो। मन्त्रीपरिषद्का सबै मन्त्रीहरू सो निकायको पदेन सदस्य हुनेगरी आर्थिक विकास मन्त्रालयलाई योजना मन्त्रालयको रूपमा पुनर्गठन गरियो।

वि.सं.२०२५ मा विकास बजेट र वैदेशिक सहायतासम्बन्धी सबै कार्यहरू गर्नेगरी आर्थिक योजना मन्त्रालयबाट अर्थ मन्त्रालयमा सारियो। मन्त्रीपरिषद्को अध्यक्षता गर्ने राष्ट्रिय योजना परिषद्ले प्रधानमन्त्रीबाट अध्यक्षता गर्ने राष्ट्रिय योजना आयोगले प्रतिस्थापन गरी यसलाई सघाऊ पुर्याउन छुट्टै सचिवालय स्थापना गरियो। वि.सं. २०२९ मा तयार गरिएको अध्ययन प्रतिवेदनले प्रस्ताव गरेअनुसार केन्द्रीय योजना निर्माणसम्बन्धी निकायले गर्ने कार्य तथा जिम्मेवारीहरू राष्ट्रिय योजना आयोगलाई दिने गरी यसलाई पुनर्गठन गरियो। वि.सं. २०४४ मा राष्ट्रिय योजना आयोगको स्वरूपमा सामान्य परिवर्तन भयो। वि.सं. २०४६ सालमा बहुदलीय प्रजातन्त्रको पुनःस्थापना पश्चात् वि.सं.

२०४८ मा राष्ट्रिय योजना आयोगमा केही परिवर्तनहरू भएको पाइन्छ । पुनर्गठन भएको सो आयोगको अध्यक्षता प्रधानमन्त्रीले गर्ने र पूर्णकालीन उपाध्यक्ष सहितको पाँचजना सदस्यहरू र एकजना सदस्यसचिव रहने व्यवस्था गरियो । यसमा मुख्य सचिव र अर्थ सचिव पदेन सदस्यहरूको रूपमा रहने व्यवस्था गरियो । वि.सं. २०६२/०६३ को जनआन्दोलन पश्चात् राजकीयसत्ता र शासन व्यवस्थामा भएको परिवर्तनसंगै पुरानो शासकीय व्यवस्थामा रहेको राष्ट्रिय योजना आयोगको समयानुकूल परिवर्तनसहित नयाँ गठन आदेश, २०६८ बमोजिम पुनर्गठन गरियो ।

वि.सं.२०७२ असोज ३ मा संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक नेपालको संविधान जारी भएसँगै पुनः योजना आयोगलाई संविधानले लिएको विकासका लक्ष्यहरू एवं निर्दिष्ट गरेका जिम्मेवारीहरूको कुशल एवं प्रभावकारी सम्पादन र समन्वय गर्ने गरी मिति २०७४/११/२८ को नेपाल सरकार, मन्त्रपरिषद्को निर्णयले राष्ट्रिय योजना आयोग - गठन तथा कार्यसंचालन आदेश, २०७४ स्वीकृत गर्यो र २०७५/१/११ मा उपाध्यक्षसहित सात सदस्यीय र नेपाल सरकारको विशिष्ट श्रेणीको सचिव आयोगको सदस्य सचिव रहने व्यवस्थासहित पूर्णकालीन आयोग गठन भई कार्यसंचालन गर्दै आएको छ । यस गठन आदेश अनुसार नेपाल सरकारका मुख्यसचिव र अर्थ सचिव पदेन सदस्य रहने व्यवस्था रहेको छ । नेपालको योजनावद्ध विकासक्रम वि.सं. २०१३ सालदेखि हालसम्मको अवधिमा आईपुग्दा सम्म छ दशक पार गरिसकेको छ भने हालसम्म १४ वटा आवधिक योजनाहरू कार्यान्वयन भई हाल पन्ध्रौं योजना कार्यान्वयनको अवस्थामा रहेको छ । आयोगको गठन प्रकृया तथा कार्यहरूबारे अध्ययन गर्दा यसको नेतृत्व गर्ने पदाधिकारी, सदस्यहरूको संख्या तथा संगठन स्वरूपमा समय समयमा फेरबदल भईरहेको पाइन्छ ।

सम्माननीय प्रधानमन्त्रीको अध्यक्षतामा गठित राष्ट्रिय योजना आयोगको हालको संगठनमा पूर्णकालीन पदाधिकारीको रूपमा उपाध्यक्ष, छ जना सदस्य र सदस्य सचिवको व्यवस्था रहेको छ । मुख्य सचिव र अर्थ सचिव पदेन सदस्य रहने व्यवस्था छ । यसरी राष्ट्रिय योजना आयोगले विगतमा विभिन्न नाममा भिन्न भिन्न कार्य विवरण सहित कार्य गर्दै पटक पटकको परिवर्तन र सुधारको प्रकृयाबाट हालको अवस्थामा आईपुगेको छ । संगठन स्वरूप समयक्रम संगै भएका सुधारहरूको नतिजास्वरूप राष्ट्रिय योजना आयोगको हालको काम कर्तव्य, अधिकारहरू र संगठन स्वरूप तयार भएको हो ।

मुलुकको सर्वाङ्गिक विकासका लागि योजना तर्जुमा गर्ने, क्षेत्रगत नीति एवं रणनीतिहरू तयार गरी विकासका कार्यक्रमहरूलाई लक्षित दिशामा निर्देशित गर्न सघाउनुका साथै विभिन्न राष्ट्रिय महत्व एवम् प्राथमिकताका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गरी नेपाल सरकारलाई तथ्यमा आधारित रहेर सल्लाह दिने विशिष्टीकृत निकायको रूपमा राष्ट्रिय योजना आयोग रहँदै आएको छ । आयोगले समग्र विकासको निमित्त स्रोत साधनको व्यवस्था गर्ने तथा विनियोजन गर्ने कार्यका साथै विकास योजना, नीति तथा कार्यक्रमहरूको अनुगमन र मूल्याङ्कन एवं विकास योजनाका विषयहरूमा